

پاداش و تنبیه

در یک مدرسه کارآمد چیست؟

محقق و نگارنده: امیر محمد کاکیا
کارشناس علوم سیاسی

در اغلب موارد که پاداش به طور مداوم را به شده است، وقتی که پاداش قطع شده، رفتار به سرعت کاهش یافته، اما اگر بعد از این که فرد در یادگیری رفتار مورد نظر تا حدودی پیش رفت، کم کم به جای پاداش مداوم پاداشی است که بعد از هر بار که فرد رفتار مورد نظر را انجام دهد، به او داده می شود ولی منظور از پاداش متناوب پاداشی است که دوره به دوره بعد از این که فرد رفتار درست را انجام می دهد به او داده می شود.

برنامه پاداش نسبتی ثابت

در این برنامه، افراد بعد از انجام دادن رفتارهای مورد نظر تا تعداد ثابتی پاداش می گیرند، و این تعداد می تواند متناوب باشد. مثلاً نسبت ثابت ۴ به این معنی است که بعد از آن که نوجوان چهار رفتار صحیح را انجام داد، پاداش می گیرد. نسبت ثابت ۶ یعنی این که فرد بعد از انجام دادن شش رفتار درست، پاداش دریافت می کند.

برنامه پاداش نسبتی متغیر

در اینجا فرد مورد نظر همواره بعد از همان تعداد ثابت پاسخ های درست پاداش نمی گیرد، مثلاً ممکن است بعد از انجام یک کار مطلوب پاداش بگیرد و دفعه دیگر بعد از انجام سه کار مطلوب پاداش بگیرد...

برنامه پاداش فاصله ای ثابت

در این برنامه فرد بعد از گذشت یک فاصله ثابت پاداش داده می شود، اما فقط در صورتی که بعد از پایان فاصله ثابت، رفتار مورد نظر را اجرا کند. مثلاً فاصله زمانی یک ساعت به این معنی است که باید زمان یک ساعتی بگذرد تا فرد بتواند امکان گرفتن پاداش را پیدا کند.

برنامه پاداش فاصله ای متغیر

در این برنامه فرد بعد از فاصله های نامعین و نامشخص پاداش می گیرد. مثلاً بعد از گذشت فاصله ای معین پاداش می گیرد اما در زمان دیگر بعد از گذشتن فاصله ای متفاوت و متغیر با دفعه قبل پاداش می گیرد.

تنبیه چیست؟

تنبیه خشن ترین و نامطلوب ترین روش تغییر و اصلاح رفتار است. تنبیه عبارت است از ارایه محرک آزارنده بعد از یک رفتار نامطلوب که به منظور کاهش دادن نیرومندی آن رفتار می باشد.

سر آغاز

تردید نیست که فرآیند اجتماعی شدن فرزندان مستلزم اجرای انضباط می باشد. زیرا بدون آن نمی توان مهارت ها و رفتارها را برای یک زندگی مستقل و رضایتمند در جامعه امروز مهیا کرد. در خصوص انضباط مسئله پاداش و تنبیه مطرح می شود که تدابیری را والدین بهتر است بر ایجاد تشویق یا احتمال تنبیه در مورد فرزندان شان رعایت کنند. لذا در این مقاله این دو مطلب را مطرح می کنیم.

پاداش چیست؟

پاداش را معمولاً رویدادی می دانند که بلافاصله بعد از رفتار اتفاق می افتد و سبب افزایش آن رفتار می شود. بر این مبنا پاداش چیزی است که به دنبال رفتار به خصوص می آید و سبب نیرومندی (یا افزایش تعداد دفعات بروز) آن رفتار می شود. چون ما پاداش را به هدف مان و با توجه به تأثیراتی که در فرد می گذارد تعریف می کنیم، ممکن است چیزی که برای فردی پاداش به حساب می آید، برای دیگری پاداش به حساب نیاید. بنابراین بسیار مهم است که بدانیم چه چیزی برای هر فردی پاداش به حساب می آید.

برنامه های پاداش

گاهی استفاده مداوم از پاداش، کار مناسبی نیست. در بعضی مواقع فرد ممکن است از گرفتن پاداش خسته شود، (پاداش ها، خوراکی ها، اشیا، انواع فعالیت ها، تحسین های کلاسی، ابراز

مشکلات ناشی از تنبیه

۱. هر چند که مشاهدات روزانه و شواهد آزمایشی نشان داده اند که تنبیه در کاهش دادن رفتار نامطلوب به طور موقت مؤثر است، اما باید توجه داشت که تنبیه باعث نابودی رفتار تنبیه شده نمی شود، بلکه تنها اثر تنبیه آن است که رفتار نامطلوب را موقتاً و سپس می زند. به عبارت دیگر رفتار تنبیه شده هنوز در خزانه رفتار باقی می ماند، در زمانی که عامل تنبیه کننده از میان رفت، آن رفتار مجدداً ظاهر می شود.
۲. از مشکلات دیگر تنبیه این است که احساس ناخوشایند ناشی از تنبیه در لحظه تنبیه شدن باعث انزجار و نفرت تنبیه شوندگان از فرد تنبیه کننده می شود.
۳. مشکل دیگری که تنبیه به دنبال دارد، این است که تنبیه کردن یک امر مسری می شود. یعنی فردی که تنبیه می شود به این امر عادت می کند.
۴. مشکل دیگر تنبیه این است که در فرد ایجاد عادت مثبت نمی کند و فردی که تنبیه می شود، از روی میل و رغبت درونی به انجام عمل مثبت روی نمی آورد.

منابع:

۱. خدا یاری فرد، محمد. (۱۳۸۳). مسایل نوجوانان و جوانان، تهران: واحد انتشارات انجمن اولیا و مربیان.
۲. کاکیا، لیدا. (۱۳۷۹). نگرشی نو به تربیت نوجوان، تهران: انتشارات افاق.
۳. کاکیا، لیدا. (۱۳۷۰). نگرشی نو به تربیت فرزندان، تهران: انتشارات چهر.
۴. میلانی فر، بهروز. (۱۳۷۰). روانشناسی کودکان و نوجوانان استثنایی، تهران: نشر تونس.